

„Nem detektívregényt akartam írni”

Hász Róbertnek szinte minden könyve más korszakban játszódik, másként közelít a választott témához. A szerző – aki a Tiszatáj főszerkesztője is – hetedik regénye, a Fábián Marcell pandúrdetektív tizenhárom napja a XX. század elején, a Vajdaságban játszódik.

– Honnan jött elő ez a téma?

– Gyanítom, ahány író, annyiféle módszerrel dolgozik. *Agatha Christie* állítólag mosogatószobában találta ki a történeteit, fejből komponálta meg a sztorit, s amikor nekiült, már mindent tudott előre: az elejét, a közbeeső csavarokat, a megoldást. Nálam ez nem így működik, csak nagyon ritkán fordul elő, hogy már az írás kezdetén tudom, pontosan hova is fog a történet kifutni. Legtöbbször rabul ejt egy hangulat, egy kor. Fábián Marcell esetében sem voltam okosabb az elején, mint az olvasó, aki a kezébe veszi a regényt, és fellapozza az első oldalt. Volt egy történetcsírám, amit pár évvel ezelőtt írtam, egy jelenet, s a hangulat maga: bérkocsi, keménykálap, szivarfüst, macskaköves utcák, ködös esték. Egy revolver. Századelő. Arról a jelenetről van szó, amikor Fábián Marcell hazaér a novoszéki gyilkosság helyszínéről. Sokáig hordoztam magamban ezt a jelenetet, pontosabban olykor előszedtem a szövegdarabot, és próbálkoztam, tovább tudok-e lépni vele? Közben megírtam egy kisregényt – *Ígéretföld* –, de a századelő hangulata, a gázlámpás éjszakai utcák nem hagytak nyugodni, a lovak patáinak csattogása a macskaköveken ott visszhangzott a fejemben. És ahogy ilyenkor lenni szokott, a történet, ha időt adnak neki, előbb-utóbb utat tör magának.

– És miért detektívregény?

– Könnyű lenne azt felelni, mert ilyet még nem írtam. Ez azonban nem ilyen egyszerű, drámát sem írtam még, verses regényt sem, s nem tartom valószínűnek, hogy a közeljövőben fogok. Igazából abban sem vagyok biztos, hogy

detektívregényt akartam írni. Regényt akartam írni, amely a századelőn, a Monarchia idején játszódik egy kisvárosban. Csakhogy a kor, az a bizonyos hangulat, ebbe az irányba terelte a történetet. Úgy éreztem, egy századelőn játszódó regényben kell egy titok. Egy titok, aminek a megfejtésén az olvasó együtt izgul a főhőssel. Persze, mindez lassan, menet közben forrt, kristályosodott ki, hogy például Fábián Marcell pandúrdetektív semmivel se tudjon többet az olvasónál, hogy együtt bukdacsoljanak keresztül az eléjük bukkanó akadályokon, s hogy a legvégén egyszerre szembesüljenek a megfejtéssel – ami nem csupán egy bűntény megoldása, hanem egyben válasz is az ő személyes, külön bejáratú titkára: honnan származik, kik az igazi szülei? Jóllehet a főhős munkaköre, az, hogy detektív,

meghatározó eleme a történetnek, reményeim szerint a regény több egyszerű kriminél. Kor- és társadalomrajz is egyben.

– A Monarchia bármely szegletében berendezhette volna a történetét, miért éppen a Vajdaságot választotta?

– Onnan származom, Zombort jól ismerem, a Megyeházát is, ami persze már száz éve nem Megyeháza, hanem a helyi közigazgatás épülete, de mi, doroszlóiak, csak Megyeházának hívtuk. Amikor még az „otthoni” életem során, a nyolcvanas években útlevelem vagy személyigazolvány ügyében kellett intézkednem a zombori „megyeházán”, ugyanazokon a körfolyosókon, ugyanazokon a macskaköveken jártam, mint a regény képzeletbeli főhősei két világháborúval korábban. Azt hiszem, tartozom is ennyivel a szülőföldemnek, hogy helyet biztosítsak neki a regényemben.

– Rendkívül szemléletesen írja le a környezetet, a szokásokat, a gondolkodásmódot, beszédmodort, az emberek közti kapcsolatrendszert, honnan merített anyagot hozzá?

– Aki élete felét kisebbségben éli le, óhatatlanul magába szívja a jó értelemben vett multikulturalitás levegőjét. És hát jómagam is egyik ágon sváb felmenőkkel dicsekedhetem. A regényben egy jelenet erejéig felbukkan a szülőfalum, Doroszló. Az 1945-ös kitelepítések előtt jelentős német kisebbség élt ott. A Bácskának az a vidéke alapvetően a magyar, a szerb és a német kultúrán alapult. S jóllehet az én gyerekkoromra, a német kisebbség elűzését követően, ennek már édeskevés kézzelfogható nyoma maradt, de ott voltak a régi, nagy

német házak, a német nyelvű sírfeliratok a temetőben, nagyszüleim adomái az ántivilágból, apró történelemtöredékek, múltmorzsák, amik valahol mélyen bennem éltek, írás közben a felszínre bukkantak, csak össze kellett sepregetni őket. Másrészt ha történelmi regénybe kezdünk, a történelmi hitelesség megteremtésének érdekében nem spórolhatjuk meg a kutatómunkát, ami jelen esetben főképpen a *Bácska* című korabeli, Zomborban megjelenő újság archív évfolyamainak áttanulmányozását jelentette.

– A regényben együtt él szerb, német, magyar – apró villongásokkal, fricskákkel, de képesek a békés egymás mellett élésre. Mi a véleménye a mai vajdasági helyzetről?

– Az az igazság, hogy mivel már nagyon régóta – több mint negyedszázada – nem élek ott, úgy érzem, el-

vesztettem a jogomat arra, hogy véleményezzem az otthoni viszonyokat. Havonta egyszer járok haza, édesanyám még ott él, látogatásaim főleg a szülőháza korlátozódnak. Az ottani népek, ha hagyják őket békében élni és dolgozni, megtanulták az évszázadok során elviselni egymást. Ha valaki kisebbben él, nagyon hamar megtanulja a kompromisszum szó jelentését. A többségi népeknek ez olykor nehezebben megy, de hogy nem lehetetlen, bizonyítja, hogy száz évvel a birodalomváltás után is él és virágzik odaát a magyar kultúra.

– Érti-e, hogy szegedi íróként nehezebb bekerülni a mai irodalom központi terébe? Gondolt-e arra, hogy Budapestet választja lakóhelyéül?

– Nem tagadom, volt idő, fiatalabb koromban, amikor magam is komolyan elgondolkodtam azon, nem lenne-e üd-

vösebb számomra, ha íróként a fővárosban élnék. Kétségkívül, ismervé a hazai irodalmi közélet működésének szabályait és szokásait, talán jobban benne lennék a napi forgatagban, gyakrabban lehetnék jókor, jó helyen, szem előtt. Más kérdés, hogy a legszorosabb értelemben vett írói munkásságomnak ez mennyiben vált volna a hasznára? Többet írtam volna? Jobbat? A kétezres évek elején, Párizsban, a *Le Monde* újságírója megkérdezte tőlem, nem érzem-e úgy, hogy Magyarországon, ahol egy titkos, alig ismert nyelven írok, túlságosan is a perifériára szorulok? Nem zavar, hogy nem vagyok benne az európai irodalmi élet vérkeringésében? El sem mertem árujni, hogy még csak nem is a fővárosban élek. Akkor értettem meg, hogy a periféria csupán perspektíva kérdése.

Mikes Krisztina

Bevezetés az iszlámba – light verzió

Elif Shafak könyveiben és előadásában a saját kultúránkba, társadalmi közegünkbe való begubózás veszélyére figyelmeztet, és ez ellen történeteivel próbál küzdeni. Az *Éva három lányát* valóban nem érheti az a vád, hogy ne próbálna a hagyományok lehető legszínesebb palettáját bemutatni, hiszen a regény, az író saját életéhez hasonlóan, világnézetek és kultúrák keresztmetszetében játszódik. Shafak Törökországban és Nyugat-Európában is otthon van, angolul és törökül ír, családjában hagyományos muszlim és erősen szekularizált hatások is érték. Most – magyarul már hetedik – megjelent regényének két, váltakozó helyszíne napjaink Isztambulja és a kétezres évek elejének Oxfordja. A regény főhőse, Peri, kemalista édesapja álmát valósítja meg, amikor lányként, mélyen vallásos édesanyja aggodalma ellenére Oxfordba megy tanulni. Az egyetemen töltött, később még gyermekei előtt is eltöltött időszak emlékei és érzelmei tolnak föl a szívében, amikor útban egy fényűző vacsorára a Boszporusz partjára, incidens éri. Sem fiatal diáklányként, sem érett nőként nem tudja eldönteni, hogy hová is tartozik, egész életében középen van, keres, nem tud állást foglalni sem Isten létével, sem a muszlim hagyományokkal kapcsolatban. Két muszlim barátja, a szabados életű Shirin és a vallásos, szelíd Mona vitáit hallgatva vergődik, és még az életében kulcsszerepet

játszó professzor iránt is gyűlölettel vegyes szerelmet táplál.

A regényt érdemes szórakoztató olvasmányként és nem nagy irodalmi műként kézbe venni, így értékelni fogjuk, hogy az érzelmi szálak mellett megismerkedhetünk a sokszínű Isztambuljalal, a mai Törökország kettősségével, és még az oxfordi diákéletéről is képet alkothatunk. Ha viszont hiszünk a fül-szövegen szereplő idézetnek, miszerint a mű „egyszerre vallatja és védelmezi a muszlim identitást”, nagyot fogunk csalódnani, mert a regény nem ás mélyre. Néhány alapvető külsőségen kívül nem sokat tudunk meg a témáról, a párbeszéd és a professzor eszmefuttatásai pedig sokszor mesterkélt és banálisak. Shafak talán a legfőlkapottabb török író, akinek művei itthon is népszerűek, érdemes lett volna a magyar szöveget egy alapos szerkesztőre bízni.

Korányi Noémi

ELIF SHAFAK:
Éva három lányát

Fordította:

Csáki-Sipos Kata
és Nagy Marietta
Európa
Könyvkiadó, 2017
3790 Ft